

Törőcsik István

A „JEZSUITA KÖNYV” – JÖVENDŐLÉSEK A VILÁG VÉGÉRŐL

Tanulmányom témája egy, a világvégéről szóló olyan forrás, amelyet kizárólag szóbeli elbeszélésekből ismerek, egyetlen nyomtatott szövegváltozatát sem sikerült megtalálnom. Rejtélyes, az idősebbek által emlegetett olvasmányról van szó, melynek jövendöléseire néhány éve figyeltem fel lakóhelyemen, Jászapátin. Beszélgetőpartnereim egy bizonyos „jezsuita könyv”-re hivatkoztak, melyben meg volt írva az emberiség megromlása, és az ennek következtében bekövetkező katasztrófák: háborúk, rovarinvázió, „a sárga veszedelem”, illetve számos más – a későbbiekben részletezett – előjel, majd pedig a világvége eljövetele. 1997-ben kezdtem meg a gyűjtést, illetve a szakirodalmi párhuzamok keresését. Azóta nyilvánvalóvá vált, hogy az egész magyar nyelvterületen ismertek a hasonló próféciaák, jelen dolgozatomban azonban csak a „jezsuita könyvvel” és annak kapcsolatrendszerével kívánok foglalkozni.

Az eszkatológikus néphagyomány kutatástörténete

Az eszkatológikus hagyományok első gyűjtője Kálmány Lajos volt.¹ „Mytológiai tanulmánya” olyan szemléletre vall, mely – sajnos – napjainkig példa nélküli. Rendszerében ugyanis a teremtésmondák, a föld és ég kialakulásának hiedelmei mellett a világéggel kapcsolatos elképzelések is helyet kaptak. Ezzel nemcsak Ipolyi Arnold és Kandra Kabos lényegesen terjedelmesebb „mitológiájának” hiányosságát pótolta, hanem egy olyan teljességre törekvő keretét hozta létre a világkép vizsgálatának, melyet a későbbi kutatóknak – további adatok gyűjtésével – csak bővíteni kellett volna. Nem így történt. Kálmány tudománytörténeti jelentőségének elismerése mellett a rendszerezés teljesség-elve csorbát szenvedett azáltal, hogy az „alfa és omega” pólusok közül az utóbbival szinte senki sem foglalkozott.

Bálint Sándor művében szerepel a világ vége, de leginkább Kálmány Lajost idézi, néhány adattal kiegészítve.² Az egész szegedi nagytáj prófétájaként később Polner Zoltán írásából megismert Teknyőkaparót nem említi, valószínűleg

¹ Kálmány 1893. 65–74.

² Bálint 1980. 437–439.

nem találkozott alakjával, mivel Polner felfedezésének jelentőségét beszélgetésük során elismerő szavakkal méltatta.³

Témánk szempontjából Polner Zoltán munkáját tarthatjuk mindmáig a legteljesebb anyaggyűjtésnek⁴, még akkor is, ha interpretációival ma már nem érthetünk egyet. Szerinte ugyanis a Teknyőkaparó alakja egyedülálló a magyar néphagyományban, és ő a jövendölések kizárólagos forrása. A valós – talán a múlt században élt – próféta egyéniségét próbálja rekonstruálni, a személyes hatást hangsúlyozza. Nyomtatott – írott szövegeket nem is említ, annak ellenére, hogy ezek – főként a „szibillák” – Szeged környékén is népszerűek voltak.⁵ Csak sajnálhatjuk, hogy az összehasonlító vizsgálatot – Bálint Sándor tanácsára – nem tartotta lényegesnek.⁶

Jung Károly a tágabban idetartozó „Szégyenvirág” eredetmagyarázó mondatípusát vizsgálta több tanulmányában. Már e témában írt legkorábbi ismeretterjesztő cikkében kiemeli, hogy az általa gyűjtött epikus szövegek az eszkatológikus néphagyományhoz kapcsolódnak.⁷

Gagy József a samanizmus maradványának tartott rejteztést kutatta, mely egyes személyek esetében a boszorkányhittel, a halottlátással, illetve túlvilágjárással kontaminálódott.⁸ A rejteztések sajátos eredményeképpen keletkezett jóslásokon keresztül jutott el a nép emlékezetben megmaradt prófétáló személyek, a hozzájuk kapcsolt hiedelmek és jóslatok fontosságának felismeréséig. Ő vont először párhuzamot a Teknyőkaparó és a székelyföldi „rejteztők” közé, illetve feltételezte, hogy ezek a próféciák a magyar nyelvterület más pontjain is megtalálhatók.⁹

Az elnevezés magyarázatai

A Jászságban a próféciák forrásként szinte kivétel nélkül mindenki a „jezsuita könyvet” nevezte meg (jezsovita/ jészovita/ jozsefata szóalakban is). Az elnevezés eredetére vonatkozóan többféle magyarázatot is kaptam. „Igencsak a címe volt az. Meg hogy valami Jezsovita nevű ember írhatta, nem tudom, hogy hogy vót.”¹⁰ „...ezt a jezsovita írást azé’ hitták jezsovita írásnak, hogy egy Jezsovita nevű embernek...ember írta le. Annak, őneki ügye, má’ úgy mondta, hogy Jézus mondta egy Vita nevű embernek, hogy oszt mikor, azt ő nem jegyezte meg, csak az leírta, és azé’ hitták Jezsovita írásnak, könyvnek ezt.”¹¹ A bizonytalanság

³ Bálint–Polner 1982. 22–23.

⁴ A gyűjtő 21 településen összesen 151 szöveget rögzített. (Polner 1980. 5.)

⁵ Polner 1980. 5–19.

⁶ „Akadtak ilyenek, akik így jósoltak, de az mind lényegtelen. Ilyen nagyformátumú személyiség nincs Magyarországon.” (Bálint–Polner 1982. 23.)

⁷ Jung 1983.

⁸ Gagy 1998a.

⁹ Gagy 1998b. 49.

¹⁰ Kalmár Gábor sz. 1925, Jászapáti

¹¹ Miklós József sz. 1912, Jászapáti

oka, hogy beszélgetőpartnereim nem találkoztak a „könyvvel”, csak azok által (szülők, nagyszülők, idősebb emberek) tudnak róla, akiktől a jövendöléseket is hallották. Közülük csupán Borbás István tudott részletesebben beszélni róla, aki gyerekkorában maga is olvasta. „A könyvecske egy 15x, vagy 20x olyan 12-es téglalap formájú lehetett. A mérete már akkor kb. kitett egy centit, ennek a könyvnek (az eleje és a vége hiányzott). Hát én elolvastam aztat. A címlapja bele volt téve a közepibe, hogy ki írta, és honnan származik, ki látta, vagy honnan ered ez a jövendölés. És abba a’ vót írva, hogy egy imádkozós asszonynak vót egy részeges férje. De nem volt rossz ember, csak mindig ivott. Oszt egyszer is haza ment részegen, oszt hát nem ment be, hanem a marhavályúba’ a kútná’ elaludt. Oszt ő akkor álmodta ezeket meg, és ennek a nyomán van a jezsuita könyv megírva.” A későbbiekben ugyanő „sibilleoni könyv”-nek is nevezte a művet, melyre rá is kérdeztem. „Én nem...nem volt már címlapja, eztet úgy mondták mindég, hogy a sibilleoni könyvet. Ez a vályúba elaludt ember neve lehetett Sibilleon, vagy aki megírta, pontosan nem tudom, de valamelyik ez lehetett, vagy amelyik ember a vályúba elaludt, vagy amelyik írta. Énszerintem az író lehetett.”¹²

A jezsuita könyv tartalma

Terjedelmi okok miatt csak felsorolásszerűen ismertetem a világvégére vonatkozó, eddig gyűjtött próféciákat. A „jezsuita könyv” tartalmát ezek alapján a következőképpen csoportosíthatjuk:

Jelek az emberi világban

- *tárgyi (technikai)*: ló nélküli (lőcsetlen) kocsik, vasmadarak lesznek; az emberek a világ két végéről beszélnek egymással; a nők vason sütik a hajukat és magas sarkú cipőben járnak
- *szellemi (erkölcsi)*: a fiú az apja ellen, testvér a testvére ellen támad; szörnyű háborúk lesznek; a nőknek nem lesz szégyenük; egyforma lesz az öltözéke, kinézete férfiaknak és nőknek; a vasárnapot nem lehet megkülönböztetni a hétköznaptól; megszaporodik az istentelenség, lopás, gyilkosság

Jelek a természetben

- *földi*: egyforma lesz a tél és a nyár; rossz termések lesznek; több folyó visszafelé folyik; földrengések, árvizek lesznek; a vadrépa fehérret virágozik.
- *kozmosz*: a nap nyugaton kel fel; háromnapos sötétség lesz; üstökösök; világégés

Jelek a természetfeletti világban

- idetartozik az Antikrisztus megjelenése; a nép félrevezetése; Illés és Énók térítő tevékenysége; az Antikrisztus legyőzése; Krisztus dicsőséges eljövetele; az utolsó ítélet.

¹² Borbás István sz. 1931, Jászapati

Vannak bizonyos jövendölések, amelyek nem sorolhatók be egyértelműen egyik csoportba sem, mint például a „sárga veszedelem”, vagy a szembeoltárnál való misézés, ezért ezt a felosztást csak ideiglenesnek tekintem.

Az eszkatológikus hagyományok további írott forrásai

A „jezsuita könyv” példája arra ösztönzött, hogy más tájakon is az írásbeliség hatásait keressem az orális hagyomány mögött. Néhány forrástípust egészen biztosan körbe lehet határolni, más írások és könyvek bizonytalanabbak.

„A szent helyen találtatott írás”

Varga János írja könyve A jóslásokról című fejezetében: „Az ilyen jóslások, írva, vagy néha nyomtatva is, kézzől kézre járnak, terjednek s a világcsalók azt állítják róluk, hogy azt valamelyik szent hírben álló kolostor, vagy templom alapjában találták a papok. Ki ne látott volna ilyet, nem egyet, de akár tizet is. Formájuk egy, tartalmuk egy; csak a szöveg különbözik egy kicsit egyenmáson. Elöl van az évszám, amelyre a jövendölés szól; s utána az a szörnyű dolog, ami azon évre megjósolva van.”¹³ Ez a leírás ráillik a szentesi Petrák-krónika egyik változatában szereplő rövid, évszámokhoz kötött jövendölésekre, melyek a „Neupáliában a Bendeóktusok kriptájában találtatott írás” címet viselik.¹⁴ Egy hasonló „írott jóslat” 1866-ban a Vasárnapi Újság hasábjain jelent meg¹⁵. A cikk szerzője állítja, hogy ezt „a tiszántuli kerületben a nép szentnek hiszi” és a legbecsesebb iratok között őrzi. Egy részüket „Csokonai jövendölései”-ként tartják számon, némelyik pedig a következő barokkos címet viseli: „Jövendölések, melyek találtak Nápolyban a benediktus barátok kriptájában faragott terméskőre kimetszve”. Vargha Balázs további öt példányra hivatkozik, melyek közül négy az OSZK-ban, egy pedig a Déri Múzeumban található.¹⁶

A „szibillák”¹⁷

A „szibillák” egykor igen elterjedtek voltak a parasztság körében, több szerző is közismert ponyvaként említi ezeket, ennek ellenére ismertetését, elemzését nem ismertem.¹⁸

¹³ Varga 1877. 201.

¹⁴ Takács 1997. 114–115.

¹⁵ Cs. Szatmári 1866.

¹⁶ Vargha 1960. 594.

¹⁷ A konferencia óta már megjelent a ponyvatípussal foglalkozó tanulmányom (Törőcsik 2001.).

¹⁸ Ráth-Végh István az általa talált adatokat és utalásokat az antik proféciákra vonatkozóan tartja, a magyar nyelvű ponyvát valószínűleg nem ismeri (Ráth-Végh 1974. 466.). Érdekes módon Pogány Péter is csak a egyéni sorsra vonatkozó szerencsekönyvek Szibilláit említi, mivel szerinte az eszkatológikus Szibilla „kevésé ismert” (Pogány 1978. 224–225.).

Nógrád megyében is ismertek legépelet, illetőleg kéziratos formában terjesztett változatai¹⁹, melyek folklorizálódott formában is gyűjthetők.²⁰ A ponyvatípus a környező országokban is ismert. Egy szlovén változatról olvashatunk egy – mindenekelőtt a nyelvhasználat szempontjait szem előtt tartó – tanulmányt.²¹ Az elemzett példányt 1884-ben fordították német nyelvről szlovénre. Szlovák nyelvű kiadását (*Proroctví Michaldy král'ovny ze Sáby*) Tótkomlósról ismerem.²² A ponyvát Petrovecen nyomtatták, év nélkül.

„Régi nagy Biblia”

Csikban, Karcfalván is emlegetik a „jövendölési Bibliát”, mely ott a próféciák forrása volt.²³ Az adatközlők ilyen egybehangzó állítását nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Az egyik lehetséges magyarázatot Molnár Ambrusnál olvashatjuk. Az egyik adatközlő birtokában volt a második világháborúig az édesanyjának az a nagy Bibliája, amelyben a „prófétai könyvek” és a „Jelenések könyve,” mellé bekötött lapokon kézzel írott jegyzések voltak, amelyek a Biblia jövődöléseinek beteljesedésére vonatkoztak.²⁴ A Bibliába történő kéziratos feljegyzések szokása azonban nem lehetett tömegesen elterjedve.

További rejtélyes könyvek

Moldvában is emlegetik a jövődöléseket tartalmazó szent „kárteket”.²⁵ A magyar nyelvterület másik végén, a vasi hegyháton is ismert volt egy titokzatos könyv, amely a környéken ismert tudós asszony, Kuminé birtokában volt. A könyv címét, tartalmát senki sem ismerte, a sorsára vonatkozóan is ellentmondásosak a visszaemlékezések.²⁶ Egyeseknek alkalmuk volt belepillantani, de olvasni nem tudtak belőle, mivel „a betűk hanyatt-homlok voltak benne”. Az ismertebb prófétákkal kapcsolatosan is felbukkan a gyanú, hogy jövődöléseiket könyvekből merítették.²⁷ Sőt, egy makói adatközlő szerint a Teknyőkaparónak „nagyon sok szép írása volt”.²⁸

¹⁹ Lengyel 1994. 235.

²⁰ Dobos 1986. 225–226.

²¹ Emberšič Škaper 1999.

²² A kiadvány másolatát Belán Anitától kaptam, szívességét ezúton is köszönöm.

²³ Derjanecz 2001. 316–317.

²⁴ Molnár 1985. 145.

²⁵ Hegyeli Attilától megkaptam egy diószéni gyűjtés szövegét, szívességét ezúton is köszönöm.

²⁶ Mozsolics 1996. 52–54.

²⁷ „Az én nagyapám egy nagy vízijárt embör vót. Leült úgy a székre, kinyitotta a könyvet. Körüálltuk, mint onokák, oszt akkó mutogatta. Mutogatta, aszonta, majd, majd akkor, mikor a hideg egyforma lész a téllé'. Nem tudjuk, hogy mikó lész nyár, mer' olyan hideg lész, hogy csak arrú tudjuk, hogy most nyár van, hogy zódelnek a falevelek. Ezt mondta a Teknyőkaparó.” (Polner 1980. 61.) A Székelyföld jelesebb prófétái is írni-olvasni tudó emberek voltak (Gagyí 1998b 39-46.).

²⁸ Polner 1980. 47.

A muravidéki Radamoson is említettek egy „nagy könyvet”, mint a jövődölések általuk ismert írott forrását. Magyarul volt nyomtatva, ennek ellenére erről is úgy tartották, hogy különleges ismeret kell a megértéséhez.²⁹

Összegzés

Lehetséges, hogy a „jezsuita könyv” nyomtatott változata nem létezett, az erre vonatkozó hivatkozás a hitelesítés eszköze volt. A könyvekre való hivatkozás a néphagyományban más, természetfeletti erejű személyhez kapcsolódóan is megtalálható, mint a varázslás eszköze. Jó példa erre az „ördög könyve”, vagy a garabonciás diák könyve, mellyel vihart, jégesőt lehetett varázsolni.³⁰ Amennyiben feltételezzük, hogy a „jezsuita könyv” valóban létezett, a világvégéről szóló többi könyv létezésére utaló történetnek is hitelt adhatunk. Ebben az esetben a következő megjegyzéseket fűzhetjük a gyűjtött szövegek adataihoz.

1. Létezhet egy máig lappangó, nagyobb terjedelmű, eszkatológikus olvasmány, amely sem a néprajzi, sem az irodalomtörténeti szakirodalomban nem ismert és eddig nem jelent meg.
2. Lehetséges, hogy az adatközlők által említett, a jövődöléseket tartalmazó „régí nagy Biblia” a fantázia terméke, a Szentírás bizonyos részeihez, például a Jelenések Könyvéhez az emlékezetben kötődnek korábban halott vagy olvasott próféciák.
3. Figyelembe kell venni, hogy gyakori dolog volt a ponyvák összefűzése (az így kialakított kötetekben a betyárhistóriáktól az Arany ABC-ig minden volt), talán ezek egy elemét alkothatták a jövődölések. Ilyen módon valóban egy terjedelmesebb könyv őrződhetett meg az emlékezetben. Az előbbi mellett szól, hogy Jászapátin egy idős asszony „kiolvasta” a könyvből, hogy ő nyolcvan évesen fog meghalni, amely csak úgy lehetséges, ha könyve álomfejtést, vagy más, az egyéni életre vonatkozó jóslási módokat is tartalmazott.³¹

Az elnevezés eredetéhez csak egy támpontom van. A „Jezsovita imádság” a múlt században „kincásó könyv”-ként tűnik fel utóbbi ponyvát hitelesítették azzal az állítással, hogy „a könyvet a Jézus társaság provinciálisa s általa a pápa is jóvá hagyta”. Varga János ír le egy „kincásó” könyvet, melynek imádságai segítségével a megholt lelkek és egyéb szellemek az elrejtett kincsek helyének megmutatására rávehetőek. „Ezen könyvecske Tisztelendő Pater Eberhardus, a Jézus társaságából való Pap és Híres nevezetes Baváriában, Engelstadt városában lévő Universitásban, a Mathesis Tudománynak ordinarius Professora által rövid summába foglaltatott.”³² Elképzelhetőnek tartom, hogy a jövődöléseket

²⁹ Törőcsik 1999. 418-419.

³⁰ Tóth 1996. 113-116.

³¹ Ismerünk olyan esetet, hogy a Hét mennyei zár imádkozása után tudta meg az illető a halálát (Erdélyi 1976. 610.).

³² Varga 1877. 91.

tartalmazó ponyvanyomtatványok némelyikét is hasonlóképpen hitelesítették, vagy jezsuita szerzőre, vagy a rend provinciálisának jóváhagyására hivatkozva.

A világvége-jövendölésekkel kapcsolatban szinte minden területen felbukkan írásos forrásokra való hivatkozás. A „jezsuita könyv” tartalma nagyfokú egyezést mutat a Teknyőkaparónak tulajdonított próféciákkal. Ezen hasonlóságok mögött valószínűleg a „szibillák” hatását kell keresnünk. Vannak azonban olyan motívumok, amelyek ezekben nem találhatók meg, ennek ellenére a magyar nyelvterület számos pontján felbukkannak (a „szégyenvirág”, az egyes tálmányok, bizonyos társadalmi-politikai változások, a „sárga veszedelem”). Talán ezek mögött is az írott-nyomtatott hagyományt kell keresnünk. Úgy vélem, érdemes tovább kutatni a „jezsuita könyv” után.

Irodalom

BÁLINT Sándor

1980 A szögedi nemzet. A szegedi nagytáj népelete. *Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1978/79–2.*

BÁLINT Sándor–POLNER Zoltán

1981 A teknyőkaparóhoz. *Somogyi-könyvtári Műhely 21. évf. 1. sz. 21–26.*

Cs. SZATMÁRI Károly

1866 Csokonai mint jövendőmondó. In: *Vasárnapi Újság 37. szám.*

DERJANECZ Anita

1999 A sors és megismerésének lehetőségei két csiki falu hiedelmeiben. In: *Sors, áldozat, divináció.* Szerk. Pócs Éva. *Studia Ethnologia Hungarica 2.* Budapest, 308–329.

DOBOS Ilona

1986 *Paraszi szájhagyomány, városi szóbeliség.* Budapest.

EMBERŠIČ ŠKAPER, Elizabeta

1999 Pisna raba porabščine ob koncu 19. stoletja na primeru odlomka Sibiline knjige. In: *Az anyanyelv a kétnyelvűségben.* Szerk. Bokor József. Maribor–Lendva, 106–111

ERDÉLYI Zsuzsanna

1976 *Hegyet hágék, lőtöt lépék. Archaikus népi imádságok.* Budapest.

GAGYI József

1998a Rejtezők, jósok a Sóvidéken. In: *Extázis, álom, látomás.* Tanulmányok a transzcendensről I. Budapest.

GAGYI József

1998b *Jelek égen és földön.* Csíkszereda.

GALUSKA Imre

1992 *Kesznyéteni népi elbeszélések.* Folklor és etnográfia 67. Debrecen.

GYÖRGY Lajos

1929 *Egy középkori Sibylla-vers régi magyar irodalmunkban.* Pécs.

JUNG Károly

1983 „Mire a kétezer betellik...” *Magyar Szó,* augusztus 13.

KÁLMÁNY Lajos

1893 *Világunk alakulásai nyelvahagyományainkban*. Szeged.

LENGYEL Ágnes

1994 Megújuló vallásos „ponyvanyomtatványok” Nógrádban. In: *Néprajzi Értesítő LXXXVI.* (1994) 227–258.

MOLNÁR Ambrus

1984 „Szent Asszonyok” és „Szent Emberek” Társasága a Hajdúságban a XIX. században. In: *Vallási néprajz 2.* Budapest. 129–159.

MOZSOLICS Amália

1996 „Való igaz volt”. Hegyháti hagyományok. *Hegyháti Tanulmányok I.* Vasvár.

NAGY Olga-LAMMEL Annamária

1986 *Parasztbiblia*. Budapest.

POGÁNY Péter

1978 *A magyar ponyva tüköre*. Budapest.

POLNER Zoltán

1980 A Teknyőkaparó. in: *Csongrád megyei könyvtári füzetek 13.* Szeged

RÁTH-VÉGH István

1974 *Az emberi butaság*. Budapest.

TAKÁCS Edit

1997 Petrák-krónika. in: *Tanulmányok Csongrád megye történetéből XXV.* Sentes-Szeged.

TÓTH István György

Mivelhogy magad írást nem tudsz... Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 17. Budapest.

TÖRŐCSIK István

1999 „Azután elsőbben sötétség lesz...”. Világvége jövendölések Radamson. *Néprajzi Látóhatár* 1999. 1–4. szám, 415–424.

TÖRŐCSIK István

2001 „Hallgasd Sibilla jövendölését...”. Egy vallási ponyvatípus hatása a folklórban. *Tisicum. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve, XII.* Szolnok, 303–309

VARGA János

1877 *Babonák könyve*. Arad.

VARGHA Balázs

1960 *Csokonai-émlékek*. Budapest.

István Törőcsik

The „Jesuit Book” – prophecies about the end of the world

The subject of the study is a narrative source which is only known from oral tradition. There have not been any copies found so far. It is a mysterious reading mentioned only by elderly people which attracted the author's attention some years ago in Jászapáti, his home village. He used the example of the „Jesuit Book” to reveal the influences of written sources on oral tradition. Such sources are the „writing found in a holy place”, which traditionally was attributed partly to Mihály Csokonai, a well-known Hungarian poet of the turn of the eighteenth and nineteenth century, and a type of pulp literature known as the „sibyls”. Other „old, great books”, like the „old Bible” which contained prophecies are mentioned repeatedly in different parts of the Hungarian language area.

Supposing that the „Jesuit Book” really existed, the other stories about mysterious books can be believed as well. In this case, the data gained from the gathered texts can be interpreted in three ways.

- There exists a longer eschatological reading which has been mentioned neither in the ethnological literature nor in the writings concerning the history of literature.
- The books mentioned by the informants do not contain the prophecies, they are only associated with them (for example, while reading the Bible, especially The Book of Revelations prophecies heard previously might have been actualized).
- It has to be taken into consideration that different pieces of pulp literature were often stitched together (volumes created this way contained everything from stories about outlaws to the Arany Alphabet), thus the prophecies may have been also included. In that way the collective memory preserved a larger book. The latter possibility seems the most probable.

Written sources in connection with prophecies about the end of the world appear in almost all parts of the country. The contents of the „Jesuit Book” are largely similar to the prophecies attributed to the soothsayers once living on the Great Plain. These similarities probably show the influences of printed books. Certain motifs appear in several parts of the Hungarian language area (the „flower of shame”, inventions, certain social and political changes, the „yellow danger”)

A „szibillák” néven ismert ponyvatípus egy példánya. Dávid Áron gyűjteménye (Jászszentandrás)